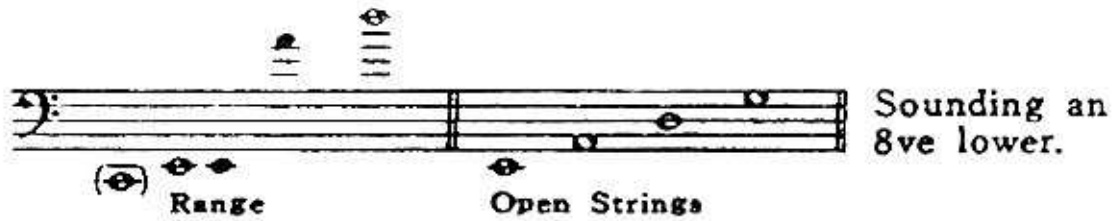

Το διπλό μπάσο (κοντραμπάσο)

Ιταλικά: Contrabasso
(πληθ.): Contrabassi

Γαλλικά: Contre basse
Contre basses

Γερμανικά: Kontrabass
Kontrabasse

Ιστορικά στοιχεία - κατασκευή - ιδιαιτερότητες

Το κόντρα μπάσο προέρχεται από το violone και κάνει την εμφάνισή του στις αρχές του 16^{ου} αιώνα μαζί με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του βιολιού.

Ως προς το σχήμα και την κατασκευή το κόντρα μπάσο παρουσιάζει χαρακτηριστικά τόσο της οικογένειας του βιολιού όσο και της βιόλας ντα Γκάμπα. Δηλαδή έχει επίπεδη ράχη με σβήσιμο προς τον λαιμό και ώμους που σχηματίζουν οξεία γωνία όπως οι βιόλες ντα Γκάμπα ενώ έχει σχισμές σε σχήμα *f* στο καπάκι και μπράτσο χωρίς τάστα όπως τα βιολιά.

Για τους παραπάνω λόγους πολλοί μελετητές θεωρούν ότι το κόντρα μπάσο ανήκει στην οικογένεια της βιόλας ντα Γκάμπα. Μιά εξήγηση των ώμων σε οξεία γωνία είναι και η διευκόλυνση του παίκτη στις πολύ ψηλές θέσεις όπως φαίνεται και από το επόμενο σχήμα.

βιολί - βιόλα

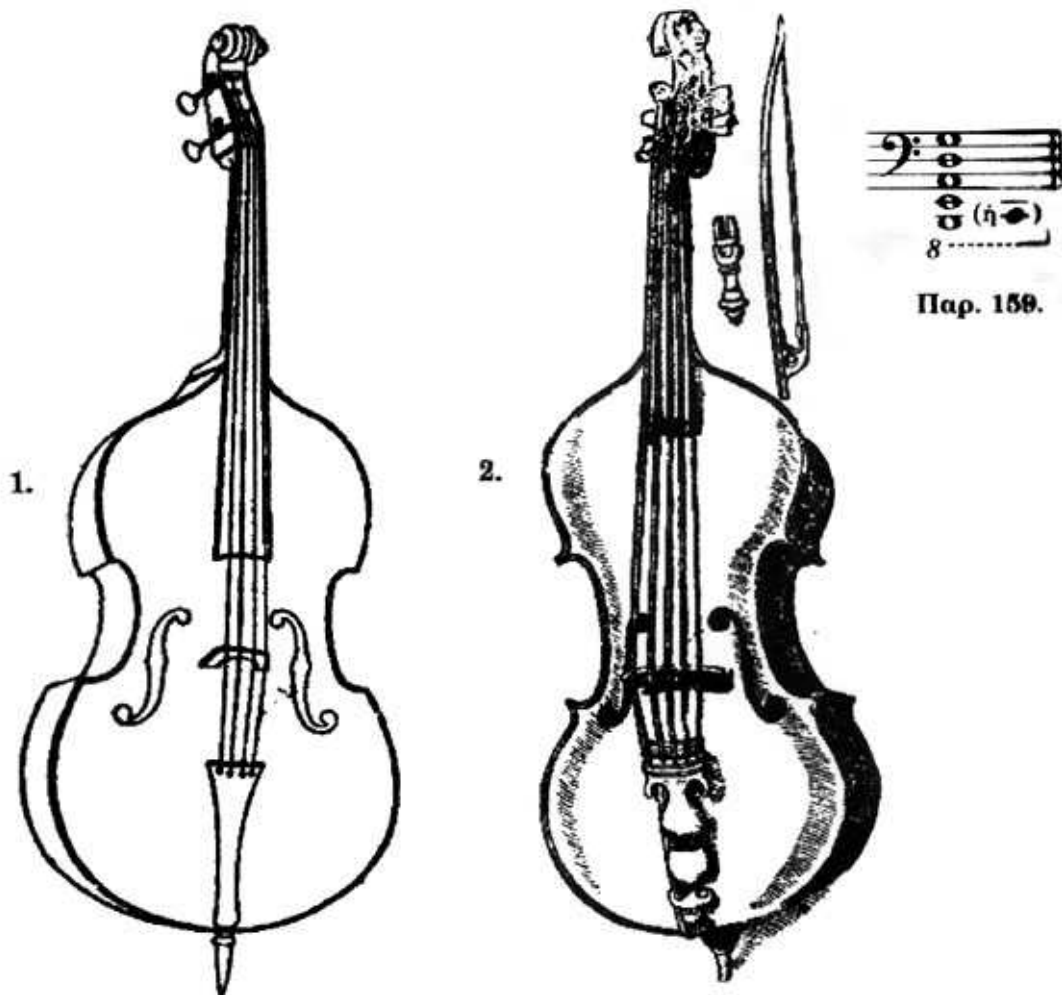
τσέλο

κόντρα - μπάσο

Το κόντρα μπάσο είναι το πιο μεγάλο σε μέγεθος όργανο της οικογένειας με μήκος αντηχείου 1,20 cm και συνολικό 1,85 cm. Επίσης είναι το έγχορδο με το χαμηλότερο τονικό ύψος.

Το δοξάρι του κόντρα μπάσου είναι κοντότερο απ' αυτό του βιολιού αλλά και ισχυρότερο. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι υπάρχουν δύο είδη δοξαριού: α) Το γερμανικό όπου ο καρπός του εκτελεστή είναι στραμμένος προς το όργανο και β) το γαλλικό όπου ο καρπός του εκτελεστή βρίσκεται σε θέση παρόμοια με το βιολί και το τσέλο.

1) κόντρα μπάσο σύγχρονο

2) του 1620 από το βιβλίο σύνταγμα μουσικής του Μίκαελ Πρετόριους.

Το διπλό μπάσο είναι γνωστό με μια ποικιλία άλλων ονομάτων: κόντρα μπάσο, έγχορδο μπάσο, μπασσαβιόλα ή απλα μπάσο (“Μπάσο βιολί” είναι ερασιτεχνικό παρατσούκλι).

Τώρα συναντούμε για πρώτη φορά ένα όργανο το οποίο δεν ηχεί όπως γράφεται. Το κοντραμπάσο ηχεί μια οκτάβα χαμηλότερα από ό,τι γράφεται ή, για να το πούμε και αντίστροφα, οι νότες πρέπει να γράφονται μία οκτάβα ψηλότερα από όσο επιθυμείται να ηχήσουν. Μια ματιά στη χαμηλότερη περιοχή του οργάνου θα εξηγήσει την ανάγκη για μια τέτοια διευθέτηση. Αν το μέρος γράφονταν σε πραγματικό ή «συναυλιακό» τόνο, τότε θα χρησιμοποιούνταν συνεχώς βοηθητικές γραμμές και το αποτέλεσμα θα ήταν άβολο στο γράψιμο και παράξενο στην ανάγνωση.

Το κοντραμπάσο που χρησιμοποιείται σήμερα έχει κατά κανόνα τέσσερις χορδές, οι οποίες είναι κουρδισμένες σε 4ες παρά σε 5ες. Το πεντάχορδο μπάσο, που ακόμη χρησιμοποιείται αρκετά στην Ευρώπη αλλά σπάνια συναντάται στις Ηνωμένες Πολιτείες, έχει κουρδισμένη την πέμπτη του χορδή στο C, κάτω από το χαμηλό E. Σε αυτή τη χώρα (Η.Π.Α.), η κατασκευή που χρησιμοποιείται συνήθως για να γίνουν εφικτές αυτές οι νότες, είναι μια επέκταση της ταστιέρας του τετράχορδου μπάσου. Τότε η κατώτερη χορδή μπορεί να κουρδιστεί στο C αντί για το E. Στις περισσότερες επαγγελματικές ορχήστρες, όλο το τμήμα των μπάσων εφοδιάζεται με αυτές τις επεκτάσεις. Από την άλλη μεριά, οι σχολικές ορχήστρες σπάνια περιλαμβάνουν ένα μπάσο με επέκταση. Ευτυχώς, νότες κάτω από το χαμηλό E, δεν εμφανίζονται πολύ συχνά. Ακόμα όμως και όταν εμφανίζονται μπορούν συχνά να παιχτούν μια οκτάβα ψηλότερα χωρίς καμία σοβαρή επιπλοκή στο τελικό αποτέλεσμα. Αυτή η “επεκτεινόμενη” χαμηλή περιοχή του οργάνου, είναι πολύτιμη για σκοτεινό χρωματικό εφφέ και για το τελείωμα φράσεων οι οποίες επεκτείνονται κάτω από το χαμηλό E. Κατά κανόνα όμως, το κοντραμπάσο ηχεί πολύ καλύτερα όταν δεν παραμένει χαμηλά. Έχει περισσότερη οξύτητα και ο τόπος του είναι πιο ακριβής στις ανώτατες και μεσαίες περιοχές του. Τότε, επίσης, έχει ένα τρόπο να ηχεί χαμηλό ακόμη και όταν το μέρος φαίνεται να βρίσκεται σε μέτρια υψηλή περιοχή. Το κλειδί του τενόρου ή του υψιφώνου μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μουσικά κείμενα που παίζονται ψηλά.

Εξαιτίας του μεγάλου του μεγέθους και της κουραστικής τεχνικής του, το όργανο έχει μερικούς περιορισμούς στο παίξιμο σε σχέση με τους μικρότερους συγγενείς του. Καταρχήν είναι λιγότερο ευκίνητο. Αν και τα γρήγορα κινούμενα κείμενα είναι εφικτά, δεν θα πρέπει να είναι πολύ μεγάλα ούτε πολύ συχνά. Εκτός του ότι είναι κοπιαστικά για τον μουσικό, μπορεί επιπλέον να ηχήσουν περιέργως “θαμπά” και μη ικανοποιητικά. Για να διευκολυνθεί το τεχνικό πρόβλημα και να επιτευχθεί ένα πιο καθαρό αποτέλεσμα, συχνά δίνεται στα μπάσα ένα κείμενο που αποτελεί απλοποίηση του κειμένου που παίζουν τα τσέλα και πιθανώς τα χαμηλότερα πνευστά.

Παρ. 1.

Cellos

Double Basses
(Sounding an
8ve lower)

Φυσικά δεν είναι απαραίτητο, ή ακόμη σκόπιμο, να παίζουν τα μπάσα διαρκώς. Μάλιστα, η αποτελεσματικότητά τους και ο χρόνος που παίζουν είναι ποσά αντιστρόφως ανάλογα. Γι' αυτό, μια πιθανή λύση σε περίπτωση που το κείμενο μοιάζει ακατάλληλο για την τεχνική τους, είναι απλά να τους δοθεί μια παύση.

Κάτι που πρέπει να θυμόμαστε όταν γράφουμε για κοντραμπάσο, είναι ότι τα τριπλά, και τετραπλά σταματήματα είναι εντελώς αδύνατα. Εφικτά είναι μερικά διπλά σταματήματα-αυτά που περιλαμβάνουν μία ή δύο ανοιχτές χορδές. Όμως, συνήθως όταν τα μπάσα πρέπει να παίζουν δύο νότες, είναι καλύτερο να τα διαιρούμε. Τα περισσότερα από τα υπόλοιπα εφφέ που αναφέρονται για το βιολί, τη βιόλα και το τσέλλο, είναι εφικτά και στο κοντραμπάσο. Τα κείμενα *rizzicato* είναι συχνά και πολύ αποτελεσματικά, γιατί δίνουν υποστήριξη χωρίς να βαραίνουν και αποτελούν ένα καλοδεχούμενο διάλειμμα από τον ήχο του δοξαριού.

Τα μπάσα σπάνια καλούνται να παίζουν μόνα τους. Ο τόνος τους μπορεί να γίνει λίγο ξερός και ελλειπτικός σε εστίαση και δεν έχει τις *espressivo* δυνατότητες των τσέλων. Συχνά όμως, αναλαμβάνουν μελωδικά κείμενα μία οκτάβα κάτω από τα τσέλα. Η χαμηλότερη περιοχή τους είναι σκοτεινή, σχεδόν απειλητική σε ποιότητα, ενώ οι δύο ανώτερες χορδές είναι κάπως πιο καθαρές και λαμπερές χρωματικά.

Παρ. 2α.

(a) Fifth Symphony

(b) *Symphony in B minor (Unfinished)*

Allegro moderato Schubert

Cellos
pp
pizz.
Basses
pp

Andante con moto

Horns,
Bassoons
(condensed,
actual pitch)
pp
pizz.
Basses
pp

(c) "The Elephant" (from *The Carnival of Animals*)

Allegretto pomposo Saint-Saëns

Double
Basses
f

(d) *Death and Transfiguration*

Allegro molto agitato Strauss

Cellos, Basses
(doubled by
lower woodwinds)
ff

(e) *Daphnis and Chloe Suite No. 2*

Lento Ravel

Double
Basses
div.
pp (In unison with bassoon, then bass clarinet.)
(In unison with contra bassoon.)

Δακτυλισμοί

Λόγω του μεγέθους του μπράτσου του το κόντρα μπάσο έχει κάποια ιδιοτυπία όσο αφορά τους δακτυλισμούς του. Έτσι η απόσταση μεταξύ του 1^{ου} και 4^{ου} δακτύλου του εκτελεστή στην 1^η θέση είναι ίση με έναν τόνο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ουσιαστική απενεργοποίηση του τρίτου δακτύλου στις πρώτες θέσεις του οργάνου όπου απλά υποστηρίζει την τάση του 1^{ου} δακτύλου πάνω στην χορδή.

Παραθέτουμε λοιπόν στο παράδειγμα 3 τις 7 πρώτες θέσεις του οργάνου πάνω στη χορδή σολ.

Παρ. 3.

Two staves of musical notation showing fingering positions for the C string. The first staff shows positions from half pos. to 3 1/4 pos. The second staff shows positions from 4th pos. to 7 1/4 pos. Each position is illustrated with a specific fingering pattern for the four fingers (1, 2, 3, 4) and the thumb (b).

και στο παράδειγμα 4 δύο τρόπους δακτυλισμών σ' όλες τις χορδές του οργάνου.

Παρ. 4.

Two staves of musical notation showing fingering patterns for all strings. The first staff shows patterns for strings E, A, D, and G. The second staff shows patterns for strings E, A, D, and G. Each pattern is illustrated with a specific fingering sequence for the four fingers (1, 2, 3, 4) and the thumb (b).

Αρμονικοί

Το κόντρα μπάσο μπορεί να παράγει μόνο φυσικούς αρμονικούς από τους οποίους μόνο κάποιοι έχουν αξιόλογη ακουστότητα. Παραθέτουμε λοιπόν ένα κατάλογο με τους ευκολότερους να παραχθούν αρμονικούς πάνω στην σολ χορδή.

Πιν. 61. "Φυσικοί" αρμονικοί κόντρα μπάσου. Οι "φυσικοί" αρμονικοί 2 και 3 που είναι σε παρένθεση, ηχούν άσχημα λόγω πάχους χορδής.

Δοξαρισμοί και εφέ

Όσον αφορά τον χειρισμό και τον τρόπο παραγωγής του ήχου το κόντρα μπάσο έχει τους ίδιους χειρισμούς με τα υπόλοιπα έγχορδα με ενδιαφέρον pizz και εντυπωσιακό slap χτυπώντας με δύο δάχτυλα πάνω στη χορδή.

Στην jazz μουσική παίζεται σχεδόν εξ' ολοκλήρου με τα δάχτυλα.